

УДК 378.147:78

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

Ван Сян

аспірант кафедри педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Полтавська обл., Україна

ORCID ID 0009-0000-8933-4557

WangXiang199777@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена виокремленню критеріїв, показників та рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки з метою подальшого дослідження реального стану сформованості самоосвітньої компетентності в процесі фахової підготовки засобами неформальної освіти. Обґрунтовано багатоаспектність та складність вирішення проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки засобами неформальної освіти. З урахуванням концептуальних положень системного, компетентнісного, діяльнісного, транскультурного, поліцентричного підходів; теорії і практики саморозвитку особистості та формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів, нами було запропоновано поняття «самоосвітня компетентність», яке є певним показником соціальної та професійної зрілості особистості, що має особливе значення в умовах переходу до інформаційного суспільства, а також є одним із головних критеріїв оцінки якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначено критерії сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти: мотиваційний, змістовий, діяльнісний та рефлексивний.

Ключові слова: самоосвітня компетентність; майбутні учителі; музичне мистецтво; критерії; рівні; показники.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Питання формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки наразі набувають актуальності, у зв'язку із стрімким поширенням та активним впровадженням в освітній процес інноваційних цифрових технологій. Майбутнім вчителям, зокрема музичного мистецтва, доведеться опановувати новітні технології поза контекстом закладів вищої освіти, тому вони повинні бути готові до самоосвітньої діяльності впродовж власної педагогічної роботи, тому формування в них самоосвітньої компетентності у процесі професійної підготовки залишається недостатньо сформульованим та практично апробованим. Вважаємо, що наразі потребують вивчення такі аспекти, як розроблення певних педагогічних умов, які б сприяли

ефективному формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти. Зважаючи на складність зазначеної проблеми в сучасних умовах існують питання, які потребують науково-дослідного і експериментального розв'язання, зокрема, вирішення вищезазначеної проблеми в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури довів, що в теорії педагогічної науки визначено такі базові поняття як «самоосвіта», «самоосвітня діяльність» та «самоосвітній процес». Різні аспекти цих понять були розглянуті в наукових роботах М. Головної, І. Заболотного, В. Іванової, М. Кабиш, О. Коваленко, Б. Коломієць, Н. Самарук, А. Яцишин, Цзінчен Бі.

Формуванню професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки були присвячені дослідження О. Андрейка, О. Білостоцької, Л. Беземчук, О. Бордюк, Л. Воевідко, Л. Гаврілової, Н. Іліницької, Л. Кожевнікової, А. Козир, М. Лук'янчика, І. Малашевської, А. Мартинюк, О. Матвєєвої, Н. Овчаренко, О. Пастушенко, Л. Сбітнєвої, С. Світайло, Ю. Смаковського, В. Фоміна, Ван Хуайцзянь, Лей Сяо, Тань Сяо, П. Яловського та ін., в яких було підкреслено вирішальну роль самоосвітньої діяльності особистості.

Вивченню проблеми ефективного оволодіння майбутніми фахівцями вміннями самоосвітньої діяльності учені завжди приділяли значну увагу. Так, вітчизняні вчені І. Дубровіна, С. Гончаренко, Г. Корчагіна, О. Пометун, О. Савченко, О. Сергєєнко, О. Локшина, О. Овчарук зробили вагомий внесок у цій галузі.

Незважаючи на численні дослідження зазначеної проблеми, проблема формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти розроблена недостатньо всебічно і не знайшла достатнього висвітлення в сучасних наукових дослідженнях, незважаючи на її значущість для теорії й практики професійної освіти.

Формулювання цілей статті. На основі вивчення методологічних підходів щодо формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки з метою подальшого дослідження її реального стану сформованості в процесі фахової підготовки засобами неформальної освіти визначити критерії та рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Теоретичні основи та методика дослідження. Сутність самоосвітньої

компетентності полягає в набутті нових навичок й вмінь завдяки використанню різноманітних джерел, які сприятимуть самореалізації майбутніх вчителів музичного мистецтва в професійній діяльності. Отже, самоосвітня компетентність є певним показником соціальної та професійної зрілості особистості, що має особливе значення в умовах переходу до інформаційного суспільства, а також є одним із головних критеріїв оцінки якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Сучасні дослідники в межах вивчення *транскультурного підходу* щодо фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як пріоритетного напрямку в контексті сучасної неперервної освіти відзначили, що розвиток мистецької освіти в КНР орієнтується на збереження унікальної культурної спадщини саме китайського народу (Бордюк, Слабко, с. 10). Науковці наголошують про важливість і необхідність підтримки різноманітності мистецтва в цьому контексті з позиції урахування глибинних проблем китайського суспільства. Тобто необґрунтоване копіювання західного мистецтва неприпустимо в китайському мистецтві, тому особлива увага професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлена бажанням зберегти, безперечно, національні традиції, художні надбання та національно-культурну унікальність. Такого підходу дотримуються науковці всіх країн, оскільки збереження етнічної самоідентичності є першочерговим завданням системи освіти, з одного боку, а з іншого – виникає необхідність впровадження міжкультурної або транскультурної освіти, яка сприяє урізноманітненню методів і форм викання, а також, навіть, створенню ефективних систем навчання, використання сучасних форм та способів представлення навчального матеріалу, пошук нових педагогічних прийомів та методів викладання музичного мистецтва.

Як зазначив китайський науковець Хуан Сяньюй, який вважає, що вплив часу диктує нові форми, наповнення новим змістом, новий сучасний ритм життя. Формация сучасної людини в сьгоднішньому соціумі відрізняється від схеми існування 200-річної давнини, тобто сьгодні відбувається неминуча трансформація шедеврів світового музичного мистецтва (Хуан, 2012, с. 157). Безумовно, технічні обставини, які впливають на звук, високотехнологічні аспекти, нові матеріали, – усе це дає право говорити про інший шлях розвитку музичного мистецтва в Китаї, який полягає у особливій ролі ритму в оркестрі. До музичного мистецтва, що ґрунтується на національних традиціях, транскультурний підхід передбачає наявність самобутності та глибини в музичному мистецтві, на додаток, такий підхід приверне увагу молодого глядача

і зробить велику просвітницьку роботу, дасть нове життя чудовим традиціям китайського музичного мистецтва.

Наступний методологічний підхід, який привернув нашу увагу в процесі аналізу освітньо-професійної програми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, було обрано *поліцентричний підхід*, який ґрунтується за принципами системності та послідовності. Поліцентричний підхід передбачає, що формування знань, умінь за кваліфікаційними загально-професійними вимогами відбувається згідно зазначеного підходу, як до теоретичної, так і практичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (Беземчук, Фомін, 2020, с. 45). В межах зазначеного підходу створюється центральна ідея або центр, який об'єднує різні компоненти системи, які сприяють досягненню певної мети при цьому відбувається активізація діяльності, яка повинна забезпечувати відносну свободу компонентам системи задля здійснення саморегуляції певної системи.

Переходимо, безпосередньо, до визначення критеріїв та рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти. В довідковій літературі сутність поняття «критерій» трактується як мірило або вимога, випробування для визначення оцінки, предмета, явища, ознака, взята за основу класифікація. Натомість, сутність поняття «показник» трактується як свідчення, доказ, ознака чогось, переважно у множині, що може бути представлено наочно для вираження досягнень графічно. Таким чином, показники надають можливість виявити, на якій стадії відбувається формування певної компетентності, зокрема самоосвітньої. Критерій також дає змогу оцінити рівень сформованості самоосвітньої компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва за окремими показниками, оцінити рівень самоосвіти та здатності до саморефлексії.

На основі відокремлених компонентів самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти ми виділили такі критерії: *мотиваційний, змістовий, діяльнісний, рефлексивний*. Мотиваційний критерій має такі показники: наявність позитивного ставлення до самоосвітньої професійної діяльності, спрямованої на розкриття потенційних можливостей в контексті неформальної освіти; наявність стійких мотивів до самореалізації у професійній діяльності на підґрунті самоосвітньої діяльності засобами неформальної освіти. Змістовий критерій передбачає такі показники: наявність теоретичних знань для аналізу та інтерпретації музичних творів; наявність вмінь та навичок майбутніх учителів музичного мистецтва, самостійно

опанувати новітні технології в професійній діяльності засобами неформальної освіти. Діяльнісний критерій представлений такими показниками, як: цілеспрямоване оволодіння самоосвітніми технологіями, що дозволяють майбутнім учителям задовольнити потребу у творчому самовираженні, втілити установки на професійний і особистісний саморозвиток; знання етапів та досвід організації самоосвітнього процесу. Рефлексивний критерій передбачав наявність таких умінь, як: умінь і навичок самоаналізу власної педагогічної діяльності, знання самоосвітніх технологій; здатність до самооцінки й саморефлексії щодо власної педагогічної діяльності використовуючи засоби неформальної освіти.

Перейдемо безпосередньо до детальної характеристики кожного з критеріїв самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти.

Перший критерій – це *мотиваційний*, який пов'язаний з ціннісно-мотиваційним компонентом, – відображає мотиваційну складову, оскільки саме мотивація в професійній діяльності є ключовим аспектом в здійсненні самоосвітньої діяльності. Цей критерій є базовим, оскільки саме мотиваційний критерій впливає на формування особистісної сфери майбутніх учителів музичного мистецтва, від якої залежить формування самоосвітньої компетентності.

Мотиваційний критерій включає інтерес до професії вчителя музики, пізнавальну активність особистості, її прагнення до набуття культурологічних, мистецьких знань; здатність до творчого мислення тощо. Основними мотивами навчальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва є мотиви зовнішнього характеру (престижу, самооцінки тощо). Спираючись на взаємодію сформульованих позицій, провідні орієнтири розвитку мотиваційної сфери майбутніх учителів музики полягають у наступних видах діяльності таких, як: вивчення, аналіз мотивації студентів, спонукання їх до самоаналізу; виявлення провідних мотивів, які стимулюють їх до самоосвітньої активності та діяльності, а також реалізація педагогічного опосередкованого впливу на формування мотиваційної сфери щодо самоосвіти (ситуативна, пізнавальна, професійна мотивація).

Слушну думку висловила І. Дубровіна (2017), яка зауважила, що у процесі розвитку самоосвіти учителів музичного мистецтва, з різним педагогічним стажем, слід враховувати «внутрішні чинники» індивідуальності учителів музичного мистецтва, що є унікальними: наявність підвищеної мотивації до різноманітної діяльності в галузі мистецької педагогіки; значні потенційні

можливості фахівців щодо активізації самоосвітньої діяльності; спрямованість індивідуальності педагога до самоорганізації, самоконтроль та корекція своїх дій, адекватна самооцінка (Дубровіна, 2017, с. 17).

Обґрунтовуючи критерії професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до мистецько-освітньої діяльності: О. Красовська (2017) відзначила, що мотиваційний – спрямованість та мотивація на розв’язання художньо-педагогічних проблем в контексті майбутньої професійної діяльності; когнітивний – теоретико-методична обізнаність студентів у галузі мистецької освіти і сформованість педагогічного мислення; світоглядний – сформованість знань, поглядів, переконань, системи ціннісних орієнтацій у духовній, культурно-мистецькій площині та сфері практичної професійної діяльності; емоційно-естетичний – здатність до емпатії, емоційно-естетичного відгуку на явища художньої культури та мистецтва; діяльнісно-технологічний – сформованість мистецького досвіду художньо-творчої діяльності, орієнтованої на входження в соціокультурну та освітню практику на засадах педагогічної інноватики; особистісно-рефлексивний – здатність до рефлексії та педагогічної творчості (Красовська, 2017, с. 18).

У контексті нашого дослідження мотиваційний критерій відображає власні мотиви майбутніх учителів музичного мистецтва до самоосвітньої діяльності засобами неформальної освіти. Цей критерій також свідчить про потребу у майбутніх учителів музичного мистецтва до саморозвитку та самовдосконалення, прагнення осмислити власні потенційні можливості як музично-творчої особистості.

Зазначений критерій характеризується наявністю стійких мотивів досягнення професійного успіху, самореалізації в професійній діяльності; наявністю стійких мотивів до самоосвітньої діяльності засобами неформальної освіти.

Нами було розроблені такі показниками мотиваційного критерію, як:

- наявність позитивного ставлення до самоосвітньої професійної діяльності, спрямованої на розкриття потенційних можливостей в контексті неформальної освіти;
- наявність стійких мотивів до самореалізації у професійній діяльності на підґрунті самоосвітньої діяльності засобами неформальної освіти.

Другий критерій – це *змістовий* критерій інформаційно-змістового компоненту самоосвітньої компетентності майбутніх учителів засобами неформальної освіти. Зазначений критерій характеризує наявність теоретичних знань для аналізу та інтерпретації музичних творів; вокально-хорової

майстерності; потреба у самоосвітній діяльності над змістом музичного твору. Змістовий критерій відображає самоосвітні вміння й навички майбутніх учителів музичного мистецтва, самостійно опановувати новітні педагогічні технології в професійній діяльності. Змістовий критерій визначає наявність в майбутніх учителів музичного мистецтва теоретико-методичних знань у сфері застосування педагогічного потенціалу музичного мистецтва, уміння конструювати й моделювати реалізацію майбутніх виховних технологій. Показником даного критерію є володіння системою професійно-важливих знань (фахові, науково-методичні, предметні знання тощо) (Ільчук, 2017, с. 18).

Цей критерій передбачає знання про алгоритм дій під час вирішення творчих завдань; наявність знань і вмінь до самоосвітньої діяльності; потреба у самостійній роботі над змістом музичного твору. Відзначимо, що змістовий критерій ґрунтується на прийнятих у педагогіці та психології кількісних і якісних показниках ефективності освітнього процесу та самоосвіти, рівня підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до самоосвітньої діяльності. Показниками змістового критерію вважаємо такі:

- наявність теоретичних знань для аналізу та інтерпретації музичних творів;
- наявність вмінь та навичок майбутніх учителів музичного мистецтва, самостійно опановувати новітні технології в професійній діяльності засобами неформальної освіти.

Третій критерій є *діяльнісний*, який відповідає комунікативно-діяльнісному компоненту структури самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Самоосвітня діяльність відноситься до творчого рівня діяльності педагога, у результаті якого з'являються нові технології, оновлюється зміст, форми та методи навчання і виховання. Адже процес підготовки фахівців до самоосвітньої діяльності є певним процесом, що базується на психолого-педагогічній готовності спеціалістів, демократичному укладі життєдіяльності педагогічного колективу, ініціативі і лояльному ставленні до інновацій більшості учасників навчально-виховного процесу (Дубровіна, 2017, с. 15). Ключовим аспектом організації ефективної власної самоосвіти є індивідуально-дослідницьке подолання професійних труднощів майбутніми учителями музичного мистецтва. Такі проблемні труднощі викликають внутрішнє напруження в учителів музичного мистецтва та змушують їх розмірковувати як діяти по-іншому, тобто творчо.

Діяльнісний критерій характеризується вмінням майбутніх учителів

музичного мистецтва прогнозувати та організувати власну самоосвітню діяльність. Також характеризується наявністю методичного досвіду самоосвітньої діяльності, показниками цього критерію є:

- цілеспрямоване оволодіння самоосвітніми технологіями, що дозволяють майбутнім учителям задовольнити потребу у творчому самовираженні, втілити установки на професійний і особистісний саморозвиток;
- знання етапів та досвід організації самоосвітнього процесу.

Останній четвертий критерій є *рефлексивний*, який пов'язаний з особистісно-регулятивним компонентом самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Рефлексивний критерій відображає, з одного боку, результат процесу, а з іншого боку він відображає здатність майбутніх учителів музичного мистецтва адекватно аналізувати власну педагогічну діяльність.

Провідними в педагогічній діяльності виступають процеси мислення, які обслуговують сполучення, викладення знань, аналіз корекції учнів. Сам педагог, входячи в ситуації скрути, входить у рефлексивно-критичні відносини із собою. Педагогічна рефлексія, заснована на теорії діяльності, ефективно використовує описовий, пояснювальний, формуючий, проєктуючий, трансформуючий, методичний підхід до вивчення педагогічних явищ. Завдяки рефлексії процес освоєння музичного твору стає не пасивний, а активний, оскільки здійснюється у процесі розширення та збагачення духовно-особистісного, музично-слухового та професійно-творчого досвіду особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. На основі рефлексії процес освоєння відбувається через діалог-спілкування з твором музичного мистецтва, роздуми про нього, висловлювання своєї думки, оцінки, відносини, усвідомлення його образного змісту тощо. Тобто рефлексія сприяє етапу пізнання музичного твору, який є системотворчим моментом у формуванні ціннісного відношення, коли особистість відкриває світ для себе.

Цей критерій ґрунтується на вмінні майбутніх учителів музичного мистецтва адекватно аналізувати результат власної діяльності, порівнювати його й самостійно вибудовувати стратегію педагогічної діяльності на основі переосмислення власної діяльності.

Досягнення адекватного самоаналізу та аналізу власних результатів відбувається на основі адекватної самооцінки й саморефлексії завдяки засобам неформальної освіти.

Отже, показниками рефлексивного критерію нами виокремлено такі:

- наявність умінь і навичок самоаналізу власної педагогічної діяльності,

знання самоосвітніх технологій;

– здатність до самооцінки й саморефлексії щодо власної педагогічної діяльності використовуючи засоби неформальної освіти.

Наступним етапом визначення діагностичного інструментарію для нас була характеристика рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти.

Ступінь виявлення кожного з показників, узятих у сукупності, визначає рівень сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти. Нами було запропоновано три рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів: низький, середній, високий.

Крім складання змісту експериментальної роботи, розробки діагностичного апарата (визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти) постановка педагогічного експерименту передбачала вибір певних методів діагностики та безпосередньо здійснення констатувального етапу експериментальної роботи.

Останнім етапом нашої експериментальної роботи було реалізація діагностики за рефлексивним критерієм. Діагностика особистісно-регулятивного компонента за *рефлексивним критерієм* здійснювалась у поетапному встановленні рівня сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва за такими показниками: наявність умінь і навичок самоаналізу власної педагогічної діяльності, знання самоосвітніх технологій; здатність до самооцінки й саморефлексії щодо власної педагогічної діяльності використовуючи засоби неформальної освіти.

За другим показником рефлексивного критерію, – здатність до самооцінки й саморефлексії щодо власної педагогічної діяльності використовуючи засоби неформальної освіти, було зафіксовано найнижчі показники з усіх виявлених. Ми пояснюємо зафіксовані дані за рефлексивним критерієм відсутність спеціальної дисципліни в освітній програмі, яка би висвітлювала специфіку формування самоосвітньої компетентності засобами неформальної освіти. Більш того, в списку вибіркового дисциплін не пропонується зазначена дисципліна за вибором студентів, яка б формувала вміння саморефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Таким чином, на основі аналізу результатів проведеного анкетування та опитування, а також з урахуванням результатів поточного й підсумкового контролю знань майбутніх учителів музичного мистецтва за допомогою

письмового та усного опитувань, тестування на основі традиційних вимог щодо знань студентів музичного мистецтва, індивідуальних і групових бесід, кількісно-якісного аналізу діяльності й поведінки студентів, а також результатів цих дій, здійснюваних за допомогою педагогічного спостереження, виявлено рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва за відповідними критеріями.

Результати дослідження. В результаті наукової роботи було представлено діагностику стану сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти. Відповідно до традиційних підходів щодо створення критеріальної бази виділено три рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва, а саме: високий, середній і низький. Кожен з них має конкретні показники визначених нами критеріїв, перший з яких – мотиваційний, другий – змістовий, третій – діяльнісний і четвертий – рефлексивний.

Більшість респондентів ЕГ та КГ – 56,3% та 57,2% відповідно – показали низький рівень сформованості самоосвітньої компетентності за мотиваційним критерієм. Майже кожен третій з респондентів (34,5% в ЕГ та 33,6% у КГ), перебували на середньому рівні, водночас як лише 9,2% респондентів ЕГ та 9,2% у КГ продемонстрували високий рівень сформованості самоосвітньої компетентності за мотиваційним критерієм на констатувальному етапі експерименту.

Нами було з'ясовано, що високий рівень сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти за змістовим критерієм визначено в 13,2% студентів ЕГ та 15,3% респондентів КГ, 32,2% в ЕГ та 31,1% у КГ мають середній рівень, майже половина опитувальних майбутніх учителів музичного мистецтва – 50,6% у контрольній групі та 54,6% в експериментальній, які мають низький рівень сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти за змістовим критерієм.

Результати діагностики рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва за діяльнісним критерієм також свідчать, що більшість респондентів в обох групах мали низький рівень – 62,6% в ЕГ та 59,4% у КГ. Майже третина учасників ЕГ та КГ спромоглася продемонструвати середній рівень сформованості самоосвітньої компетентності за цим критерієм – 32,2% в ЕГ та 34,4% у КГ. На високому рівні сформованості самоосвітньої компетентності за діяльнісним критерієм на констатувальному етапі експерименту перебували лише 5,2% студентів ЕГ та

6,5% КГ.

Відповідно до фактичних даних щодо рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва за діяльнісним критерієм на констатувальному етапі експериментальної роботи можна констатувати, що більшість респондентів в обох групах мали низький рівень – 69,0% в ЕГ та 58,2% у КГ. Практично третина респондентів ЕГ та КГ спромоглася продемонструвати середній рівень сформованості самоосвітньої компетентності за цим критерієм – 26,4% в ЕГ та 25,9% у КГ. На високому рівні сформованості самоосвітньої компетентності за діяльнісним критерієм на констатувальному етапі експерименту перебували лише 5,2% студентів ЕГ та 6,5% КГ.

За результатами попередньої оцінки загального рівня самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на констатувальному етапі дослідження, маємо такі показники щодо ЕГ та КГ взагалі продемонстрували високий рівень 8,0% в ЕГ та 9,4% у КГ. Відповідно до показників, то лише третина респондентів продемонстрували середній рівень показників в ЕГ 31,4% та в КГ 31,8% самоосвітньої компетентності, і насамкінець, низький рівень продемонстрували респонденти в ЕГ 60,3% та в КГ 58,8.

Отже, більшість респондентів мають низький рівень сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти за мотиваційним, змістовим, діяльнісним та рефлексивним критеріями.

Висновки з дослідження. З урахуванням концептуальних положень системного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, транскультурного, поліцентричного підходів; теорії і практики саморозвитку особистості та формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів, нами було запропоновано авторське трактування поняття «самоосвітня компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва» як інтегроване особистісне утворення, що відображає готовність та здатність до самоосвітньої діяльності стосовно художньо-естетичного і творчо-розвиваючого потенціалу музичного мистецтва, здійснення самоаналізу та самоконтролю щодо використання інноваційних технологій навчання музичному мистецтву, спираючись на засоби неформальної освіти, з метою неперервного самовдосконалення в музично-педагогічній діяльності.

Визначено критерії сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти:

мотиваційний з показниками: наявність позитивного ставлення до самоосвітньої професійної діяльності, спрямованої на розкриття потенційних можливостей в контексті неформальної освіти; наявність стійких мотивів до самореалізації у професійній діяльності на підґрунті самоосвітньої діяльності засобами неформальної освіти); змістовий (з показниками: наявність теоретичних знань для аналізу та інтерпретації музичних творів; наявність вмінь та навичок майбутніх учителів музичного мистецтва, самостійно опановувати новітні технології в професійній діяльності засобами неформальної освіти); діяльнісний (з показниками: цілеспрямоване оволодіння самоосвітніми технологіями, що дозволяють майбутнім учителям задовольнити потребу у творчому самовираженні, втілити установки на професійний і особистісний саморозвиток; знання етапів та досвід організації самоосвітнього процесу); рефлексивний (наявність умінь і навичок самоаналізу власної педагогічної діяльності, знання самоосвітніх технологій; здатність до самооцінки й саморефлексії щодо власної педагогічної діяльності використовуючи засоби неформальної освіти).

На основі отриманої інформації ми зробили висновок про те, що формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти спеціально не здійснюється в межах освітнього процесу в закладах вищої освіти, а відбувається стихійне становлення ключової особистісної якості майбутніх учителів музичного мистецтва, як в межах освітнього процесу, так і в педагогічній практиці. Відзначимо, що такий перебіг освітнього процесу зазвичай відбувається повільно та неефективно, що є доказом того, що формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва процес має бути керованим, контрольованим та спрямованим на набуття зазначеної компетентності.

Отже, загальні фактичні результати констатувального етапу експерименту підтвердили наше припущення про необхідність розробці й впровадження в освітній процес закладів вищої освіти спеціальних педагогічних умов, що сприятимуть успішному формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальші наукові розвідки вбачаємо в розробці педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами неформальної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беземчук, Л., Фомін, В. (2020). Формування методичної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі педагогічної практики. *Professional art*

Education, Vol. 1(1), 43–49.

2. Бордюк, О.М., Слабко, В. М. (2023). Транскультурний підхід до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як пріоритет сучасної неперервної освіти (українсько-китайський досвід). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. 94, 9–14.*

3. Дубровіна, І. В. (2017). Методика організації самоосвітньої діяльності вчителів музичного мистецтва в системі післядипломної освіти : науково-методичний посібник. Біла Церква, КВНЗ КОР. «Академія неперервної освіти».

4. Ільчук, Л. (2017). Модель підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання підлітків засобами дзвонарства. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, V (58), Issue: 133, 16–19.*

5. Красовська, О. (2017). Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій : автореф. Дис. ...д-ра пед. наук. Житомир.

6. Хуан Сяньюй. (2012). Система музичної освіти Китаю. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, № 2 (11), 155–159.*

CRITERIA AND LEVELS OF FORMATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS' SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE IN THE CONTEXT OF MODERN METHODOLOGICAL APPROACHES

Wang Xiang

Postgraduate student of the Department of Pedagogy
SI “Luhansk Taras Shevchenko National University”

Poltava, Poltava region, Ukraine

ORCID ID 0009-0000-8933-4557

WangXiang199777@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the identification of criteria, factors and levels of formation of future music teachers' self-educational competence in the profession of vocational training with the aim of further studying the real state of formation of self-educational competence in the process of vocational training through non-formal education. The article substantiates the multidimensionality and complexity of solving the problem of forming the self-educational competence of future music teachers in the process of professional training through non-formal education. Taking into account the conceptual provisions of systemic, competence, activity, transcultural, polycentric approaches; theory and practice of self-development of the individual and formation of self-educational competence of future teachers, we proposed the concept of “self-educational competence”, which is a certain indicator of social and professional maturity of a personality, which is of particular importance in the context of the transition to an information society, and is also one of the main criteria for assessing the quality of professional training of future music teachers.

The criteria for the formation of self-educational competence of future music teachers by means of non-formal education are determined: 1) motivational (with indicators: positive attitude to self-educational professional activity aimed at unlocking potential opportunities in the context of non-formal education; presence of stable motives for self-realisation in professional activity on the basis of self-educational activity through non-formal education); 2) content (with indicators: availability of theoretical knowledge for analysing and interpreting musical works; availability of skills and abilities of future music teachers to independently master the latest technologies in professional activities

through non-formal education); 3) activity (with indicators: purposeful mastery of self-educational technologies that allow future teachers to satisfy the need for creative expression, to implement attitudes to professional and personal self-development; knowledge of the stages and experience in organising the self-educational process); 4) reflective (availability of skills and abilities to self-analyse own pedagogical activity, knowledge of self-educational technologies; ability to self-assess and self-reflect on own pedagogical activity using non-formal education means). The levels of formation of the studied phenomenon (high, medium, low) are characterised and the monitoring of this competence is designed.

Key words: self-educational competence; future teachers; musical art; criteria; levels; indicators.

REFERENCES

1. Bezemchuk, L., Fomin, V. (2020). Formuvannia metodychnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva v protsesi pedahohichnoi praktyky [Formation of methodological competence of a future music teacher in the process of pedagogical practice]. *Professional art Education, Vol. 1(1)*, 43–49. [in Ukrainian].
2. Bordiuk, O. M., Slabko, V. M. (2023). Transkulturnyi pidkhid do fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva yak priorytet suchasnoi neperervnoi osvity (ukrainsko-kytayskyi dosvid) [Transcultural Approach to the Professional Training of Future Music Teachers as a Priority of Modern Continuing Education (Ukrainian-Chinese Experience)]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 94, 9–14. [in Ukrainian].
3. Dubrovina, I. V. (2017). Metodyka orhanizatsii samoosvitnoi diialnosti vchyteliv muzychnoho mystetstva v systemi pisliadyplomnoi osvity [Methods of organising self-educational activity of music teachers in the system of postgraduate education] : naukovo-metodychnyi posibnyk. Bila Tserkva, KVNZ KOR. “Akademii neperervnoi osvity”. [in Ukrainian].
4. Ilchuk, L. (2017). Model pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do vykhovannia pidlitkiv zasobamy dzvonarstva [A model for training future music teachers to educate adolescents through bell ringing]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (58), Issue: 133, 16–19. [in Ukrainian].
5. Krasovskao, O. (2017). Teoretychni ta metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly u haluzi mystetskoї osvity zasobamy innovatsiinykh tekhnolohii : avtoref. Dys. ...d-ra ped. Nauk. Zhytomyr. [in Ukrainian].
6. Khuan Sianiui (2012). Systema muzychnoi osvity Kytaiu [The system of music education in China]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody*, 2 (11), 155–159. [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції 07.11.2024 р.